

Rodina a rituály

Pavla Bejšáková

Proč jsou pro děti tak důležité rituály, které se pravidelně opakují? Děti si vytvářejí pojem o běhu času a získávají jistotu a pocit bezpečí, když vědí, že pravidelně ve stejnou dobu přijde rituální prožívání určitého okamžiku či období. Cítí se dobře a získávají pocit ochrany a sounáležitosti, jsou-li včleněny do rituálního prožívání společenství blízkých lidí.

Slavení ročních svátků

Pocházím z ateistické rodiny, ve které se nepřikládá prožívání ročních svátků žádný zvláštní význam. Bylo pro mne tajemstvím, co se skrývá za posvátnými dny Vánoc či Velikonoc. Vzpomínám si na zvláštní náladu těchto dní, na to tajemné očekávání... a pravidelné zklamání, když svátky proběhly a má duše zůstala nenaplněna. Tak, jak plynulo dětství, stávaly se tyto dříve sváteční dny stále všednějšími, jako by jejich smyslem bylo jen udělat malým dětem radostné povyražení.

Teprve s narozením vlastních dětí mi opět vyvsfaly otázky po smyslu slavení ročních svátků. A na tyto vnitřní otázky se mi začalo dostávat odpovědi. Seznamovala jsem se se starými lidovými tradicemi a pokoušela se porozumět jejich smyslu a obsahu. Dostávala jsem nové impulsy a snažila se je uvádět do souvislostí. Četla Nový zákon, Rudolfa Steinera, Sergeje Prokofjeva, Jana Dostala...

Ale nestačí jen rozumově chápat. Daleko těžší je uchopit tyto impulsy srdcem, umět je vnitřně prožít. Dokázat v sobě tyto sváteční chvíle natolik oživit, abych něco ze svého vlastního prožívání mohla předávat i svým dětem. Věděla jsem, že jestli se mi to podaří, bude to pro mé děti (a celou naši rodinu) dar, kterého se mně v dětství nedostalo, a o to bude autentičtější, živější a též cennější.

Pochopila jsem, že slavení svátků není jen přežitek, pozůstatek z minulosti, mrtvé formy postrádající obsah, i když jsou tak většinou chápány a slaveny. Že jsou to naopak obrazy naprosto reálných událostí, které se odehrávají uvnitř naší duše. Uvádějí nás do určité nálady a znamenají pro nás vnitřní výzvu. Jsou zdrojem bohatých vnitřních zážitků a nádherným obrazem vnitřních vývojových kroků člověka. Bylo to pro mě velmi osvobozující zjištění, za které jsem vděčná a které velmi radostně předávám svým dětem.

Pokud máte chuť, zvu vás na malou procházku **podzimním a zimním obdobím** tak, jak ho prožíváme s dětmi v naší rodině:

Ta zvláštní nálada začíná už na podzim, kdy se člověk začíná stahovat do svého nitra. Ve waldorfských školách a školách procházejí děti na konci září v lese dračí stezkou, ve které dostávají od archanděla Michaela rudý michaelský plášť a meč a jdou si do dračí sluje pro jablíčko. Dětem se dostává obraz, že našli v sobě vůli a odhodlání vypravit se na cestu a postavit se drakovi, budou za svou odvahu odměněny jablkem poznání. Každoročně vyrábíme papírového draka a děti si s ním v podzimních větrných dnech poměřují své síly. Na michaelský svátek děláme pak doma malou michaelskou slavnost. Na ročním stole zapálíme svíčku, která ozáří obrázek Michaela srážejícího draka, vyprávíme legendu o Michaelovi a zpíváme. Po večerech čteme dračí pohádky...

Čeká nás listopadový svátek svatého Martina. Už od začátku listopadu děti vydlabávají řepáky a dýně, vyrábějí lampióny a pečou martinské rohlíčky. o vlastnoručně upečený

rohlíček se mohou rozdělit se svými bližními. Ve školkách a školách děti zpívají martinské písně a vypráví se legenda o svatém Martinovi, který rozťal mečem svůj plášť na dvě poloviny, sklonil se hluboko k žebrákovi a jednu mu daroval (žebrák se mu pak v noci ve snu zjevil jako Kristus). Všichni se těší na večerní martinskou slavnost, kdy bude každé dítě obřadně obdarováno světlem (děti zjišťují, že rozdávané světlo darováním neubývá). Děti s rozsvícenými lampióny pak procházejí zšeřelou přírodou k obří do daleka zářící dýni. Když budou mít štěstí, uvidí projíždět Martina na bílém koni a možná najdou jeho ztracenou podkovu... Dětem se zde dostává obraz, že světla venku ubývá, ale světlo v našem nitru musí být stále posilováno.

Svátkem svatého Martina nastalo období světel. Při každém jídle teď zapalujeme svíčku. Blíží se první adventní neděle, tatínek přiveze spoustu chvojí a my celou sobotu vyrábíme adventní věnec a zdobíme byt. Tajně také vyrábím adventní kalendář (každý rok jiný), aby se o první adventní neděli objevil na svém tradičním místě. Připravuji též stolek ročních dob, na kterém během Adventu bude ožívat scénérie betléma (v průběhu roku zde barevně i symbolicky ztvárňuji i ostatní sváteční období roku, což dětem pomáhá „beze slov“ vnímat rytmus roku). Zatím zde bude jen tmavě modrá barva očekávání a nerostná říše (každý týden bude přibývat další přírodní říše - rostlinná (chvojí, mech), živočišná (ovečky, volek, oslík) a nakonec pastouškové, Josefa na Štědrý večer Ježíšek). Marie (ušitá zplsti a ovčí vlny) je na začátku své cesty do Betléma. Každým dnem bude za ní přibývat další obrázek (takže se postupně vytvoří cestička z obrázků odpovídající počtu dnů Adventu).

Na první adventní neděli chodíme pravidelně na adventní slavnost do Obce křesťanů a také ve školce a škole si děti na začátku Adventu procházejí adventní spirálou z chvojí pro své světlo. Touto nedělí nám v rodině začíná období malých večerních adventních slavností. Každý večer po večeři se sejde celá rodina kolem stolu. Zapálí se svíce na adventním věnci, zpíváme adventní a zvěstovací písně. Potom vyprávím krátký příběh o tom, co se přihodilo Marii a Josefovi na jejich cestě do Betléma. Dítě, které dnes nezapalovalo svíci na adventním věnci, může nyní přinést oříšek (či pytlíček, balíček ...) s překvapením z adventního kalendáře. Poté všichni přejdeme ztemnělým bytem k ročnímu stolku v pokoji. Zde zapálíme svíčku a Marii posuneme o jeden krok k Betlému (položíme další obrázek). Ještě zazpíváme, zhasneme svíčku a spát.

Blíží se Mikuláš a já začínám péci perníčky do nadílky od Mikuláše. Dělam reliéfní perníky - Anděla, čerta a Mikuláše (zdobím navrch „žížalkami“ z perníku a natírám vajíčkem), také spoustu malých perníčků zdobených mandlemi. Společně se sušeným ovocem, oříšky a jablíčky je dávám do vlastnoručně ušitého plátěného červeného nebo tmavě modrého pytlíku, který pomaluji zlatými hvězdičkami. Děti rozechvěle očekávají příchod Mikuláše, tohoto vznešeného posla z nebes, který o nich „ví vše“. Mikuláš po levici s čertem (vyzrazuje hříchy a nekalé skutky), po pravici s andělem (který je „přebíjí“ skutky dobrými a čistými)... Co se asi v tuto chvíli odehrává v duši dítěte?

Tyto tři podzimní svátky jsou nádherným obrazem vnitřní cesty člověka: je třeba vyvinout vůli, abychom na podzim dokázali probudit svou duši, protože jen do živé duše může vstoupit zárodek našeho vyššího já. Teprve s michaelskou vůlí, martinským soucitem a mikulášským ryzím myšlením mám naději, že se v kolébce mé duše zrodí na Vánoce Boží dítě.

Před Vánocemi hrají děti ve školce a škole vánoční pastýřskou hru. Vystřídají se všichni ve všech rolích (jsou Marií či Josefem, zvěstujícím andělem, kovářem, pastýřem či ovečkou ...). Doma to voní vánočním cukrovím a také včelím voskem, protože vyrábíme spousty svíček. Malujeme vánoční přáníčka, abychom je před Vánoci poslali všem přátelům. Pokračujeme ve večerních adventních slavnostech. V adventním kalendáři děti jeden rok nacházely celý miniaturní betlém z těsta, jiný rok postupně drahokamy, vanilku, purpuru či vonnou pryskyřici, oříšky, rozinky, ovečky z ovčí vlny, vosku, hlíny, dřeva... I na ročním stole se s

postupujícím Adventem objevovaly nové a nové figurky. Celý betlém jsem ušila z plsti a ovčí vlny a každý rok došiji další postavičky, takže o Štědrém dni betlémská scenérie zabírá celý stůl. A ještě něco se děje nad betlémem - každým dnem přibude na tmavě-modré obloze jedna zlatá hvězdička, takže na Štědrý večer jich tam bude zářit více než dvacet... O Adventu chodíme s dětmi na vánoční koncerty (Musica Bohemica, Chair-é, ...) a také jezdíme na Křivoklát na adventní slavnosti - tady hrají každoročně vánoční pastýřskou hru studenti Akademie sociálního umění Anežky Janátové, je tu výstava betlémů, výrobci svíček, kováři, řezbáři... Letos se chystáme také na výstavu betlémů pod hradem Karlštejnem.

Konečně je tu Štědrý den. Na balkóně se objeví stromeček a v pokoji ozdoby. Společně zdobíme stromeček. Chystáme se také do Šárky obdarovat zvířátka kaštany a žaludy, které jsme pro ně nasbírali na podzim. Blíží se dlouho očekávaný Štědrý večer...

Po vánoční slavnostní večeři nás čeká poslední adventní slavnost. Na adventním věnci již hoří všechny čtyři svíce. Ozve se zvoneček a my přicházíme do slavnostně vyzdobeného pokoje. Stromeček svítí a pod ním spousta dárečků. My ale jdeme nejprve k ročnímu stolu. Ozývá se cinkání - to andělské zvonění vítá právě narozeného Ježíška. Leží v jesličkách, které ještě ráno byly prázdné... Z jedné strany Marie, z druhé Josef a za nimi oslík, volak a kolem spousta pastoušků. Nikdo z nich nespouští oči zprávě narozeného Ježíška... Uprostřed betléma září velká svíce zrození. Zpíváme „Narodil se Kristus pán.“

Ráno na Boží hod se koná slavnostní obřad pro děti v Obci křesťanů. Odpoledne chodíváme do Národního divadla na Louskáčka a užíváme si vánoční pohodu. Na Štěpána bývá pravidelně v Obci křesťanů uváděna Vánoční pastýřská hra. V dalších dnech navštěvujeme či zveme babičky, příbuzné a přátele. Večer vyprávíme biblické příběhy, vánoční pohádky, legendy o Kristu od Selmy Lagerlöfové či příběhy z půvabných knížek Vánoční snění či Vánoční zpěv andělů. Zpíváme koledy, hrajeme na klavír a flétny...

Na Silvestra zůstáváme doma. Vyrábíme polazy - sluníčka z kynutého těsta - s paprsky ze špejlí s navlečenými rozinkami - a zavěšujeme nad stůl. Pečeme také novoroční chlebiček, do kterého zapečeme hrášek (kdo při snídani na Nový rok hrášek najde, bude mít celý rok štěstí). Zpíváme Den přeslavný jest k nám přišel a Fanfr, fanfr, fanfrnoch. Rozplétáme staré uzly a zpětně procházíme celým minulým rokem (každý den dvanácti — a jedné - svatých nocí se můžeme zpětně ohlížet za příslušným měsícem uplynulého roku a též hledat podněty pro měsíce roku přicházejícího). Vyprávíme dětem pohádku O dvanácti měsíčkách.

Na Nový rok ráno chodíme pravidelně na novoroční procházku na Pohořelec a Nový svět, ke zpívající Loretě a jdeme se podívat do kapucínského kláštera na jesličky v životní velikosti (časně po Silvestru je jediný čas, kdy jsme v jinak přeplněném kostele úpině sami). Projdeme Strahovským klášterem a jdeme do zasnežených petřínských sadů. Celé Hradčany i Praha pod Petřínem má v tento čas zvláštní náladu - žádní turisté, Praha je tichá, bílá a krásná.

Šestáho ledna se na ročním stole objeví královská červená barva. Pastoušky a ovečky nahradili tři králové - mudrci z východu. Končí magické období třinácti svatých nocí, letošní Vánoce jsou za námi (způsobily cosi v našem nitru?). V Obci křesťanů je velkým zážitkem pro nás i děti Tříkrálová hra.

Druhého února - na Hromnice - končí období světel. Posbíráme všechny zbytky svíček po bytě, rozpustíme ve sklenici a ze starých svíček vyrobíme jednu novou velkou svíci hromničku.

A mohli bychom pokračovat dále - masopustem, Velikonocemi, Svatodušními svátky, Svatým Janem... Každé období má svou náladu a naplňuje naši duši jiným obsahem. Zpočátku znamenalo zavádění svátečních rituálů u nás doma jisté úsilí, ale dnes jsme již rytmem roku nesení. Každým rokem získáváme ke svátečním okamžikům roku nový, hlubší vztah.

Narozeniny

Ke každoročním rituálním oslavám patří i narozeniny. Pro každé dítě je velmi důležité, aby se věnovala velká pozornost oslavě jeho narozenin. Posiluje to v něm vědomí vlastní hodnoty a jedinečnosti. Mělo by pocítit, jak významné je pro nás, že právě ono se narodilo do naší rodiny. Narozeninový den je příležitostí, kdy může dítě plně prožít pocit lásky a přijetí. To jsou kvality, které člověka činí šťastným a provázejí ho celým životem.

V tento den vyvstává v duši dítěte otázka - jak jsem přišel na tento svět, odkud vlastně pocházím? Duchovní původ v nebeských světech a andělských říších můžeme dítěti připomenout krásným obrazem, budeme-li vyprávět třeba tento narozeninový příběh:

Všichni sedí kolem stolu, uprostřed dort s narozeninovými svíčkami a jednou velkou svíčkou zrození

Jednou se procházel Anděl po nebi a nesl v náručí malého andělíčka. Shlíželi dolů a prohlíželi si svět. Malý andělíček se zálibně dívá dolů a říká: „Podívej, jak je tam dole krásně prostřený stůl, krásní lidé, zvířata, nádherné květiny a kameny..

Velký anděl: „Ano, tam dole - to je Země”

Malý anděl: „A mohl bych tam jít?!”

„Ano, je to možné, ale jenom když se tam dole budeš chtít hodně učit.”

„Ale to já chci!”

„Tak dobře... Podíváme se, jestli tam dole na Zemi je domeček a v něm maminka a tatínek, kteří by o tebe chtěli pečovat.”

Společně se dívají dolů a hledají ten domeček... až se jim jeden zalíbí, ale tam je už deset dětí, tam je moc živo! Jinde už je přichystaná kolébka) ale tam se právě teď někdo narodil!

„A mohl bych bydlet táhle v tom domečku, mně se ta maminka a tatínek moc líbí?!”

„Ano. Půjdeme tam tedy povědět, že se jim brzy narodí miminko.”

A pak se společně dívají, jak maminka vše připravuje na příchod děťátka - kolébku, košilku, plínky, peřinku... A když už je všechno připraveno, čisté a vyžehlené prádlo leží ve skříni, očekává maminka s tatínkem příchod děťátka.

Teď vezme maminka zápalky...

V takový jeden den, možná, že byl právě tak hezký jako ten dnešní, přinesl velký anděl malého anděla k nebeské bráně.

Velký anděl: „Tam dole nebudeš potřebovat křidélka, svěř mi je a já tu o ně budu pečovat. Na Zemi se o tebe bude starat maminka a tatínek... a spousta jiných lidí..., ale já budu pořád s tebou... i když mě nevidíš...”

A pak přenesl malého anděla přes velkou duhu - a v ten okamžik se narodilo děťátko.

Teď maminka zapálí svíčku zrození (života), která stojí uprostřed dortu.

A to děťátko se jmenovalo - Anetka. Maminka ji vzala do náruče, pohoupala ji a tichounce zazpívala, také tatínek ji vzal do svých silných rukou a usmál se. Potom ji opět položili do kolébky, maminka ji teple a měkce přikryla, aby jí nebyla zima. Všichni stáli kolem její kolébky a radovali se z jejího narození - maminka, tatínek, (sourozenci, babičky...).

Nyní maminka vypráví...

...jak miminko hezky jedlo a rostlo, naučilo se sedět a lézt a chodit... venku svítilo sluníčko, pak přišel podzim, padalo listí, zima—sníh... maminka děťátku koupila kabátek a čepičku... a opět přišlo jaro a děťátko mělo - první narozeniny.

Ted' se zapálí první narozeninová svíčka.

Z malého miminka se stalo velké miminko, děťátko rostlo, a když přišel podzim, narodil se mu bratříček (mluvit o událostech, které jsou dětem známé), podzim, zima, jaro - *druhá svíčka*, školka, stěhování, tříkolka, kolo...

Třetí svíčka... atd.

Příběh můžeme ještě oživit, když na začátku doplníme vyprávění obrazem letících andelíčků z ovčí vlny či z hedvábí nebo při vyprávění hrajeme jemně na kantelu či zvonkohru.

Na konci oslavenec sfoukne svíčky a je čas na dárky. Zpíváme narozeninové písničky, třeba: "Andílci na nebi utkali Ti košilku a tatínek s maminkou připravili postýlku. Víťame Tě na zemi, vesel se s námi všemi, dnes je Tvůj slavný den, jak král budeš oslaven..."

U nás doma předchází narozeninovému dni velké pečení. Pečeme trojposchodový dort—dceři, která je květnová, jahodový se šlehačkou a říjnovému synovi čokoládový s oříšky a mandlemi. (Oslavenec prochází kuchyní a nedočkavě sleduje, jak se vše chystá pro jeho zítřejší slavný den. Dušička se mu třese nedočkavostí.) V narozeninový den ráno vítá děti u postýlky narozeninová víla, kterou jsem kdysi ušila z hedvábí v pastelových barvách (dcerce růžovo-žluté a synkovi světlounce modro-fialové). Provází děti celým narozeninovým dnem a v noci opět odlétá. Dobrou noc, má tajemná narozeninová vílo, na shledanou napřesrok!

Rodinná rada

Na konci letošních prázdnin jsme ses manželem dohodli, že děti jsou už dost velké, aby dostaly možnost se vyjadřovat k některým rodinným záležitostem, a tak jsme ustanovili od 1. září novou instituci - rodinnou radu. Rodinné setkání v kruhu probíhá jednou za dva týdny vždy večer po večeři. Každý dostane prostor říci, co se mu líbí a co nelíbí, co ho trápí, co by rád chtěl změnit - doma i mimo domov. Také mluvíme o tom, co nás v nejbližším období čeká—jaké slavnosti, domlouváme výlety, návštěvy... Mluvíme o tom, co se komu za poslední období povedlo, co se naučil (syn už umí první písničku na flétnu ...). Každý může projevit přání, co by chtěl, abychom podnikli v následujících týdnech (jízda historickou tramvají, divadlo, cirkus, večeře v pizzerii, výlet na hrad, návštěva Domu hraček ...). Také se každého zeptám, jaké své oblíbené jídlo by si přál, abych uvařila...

Nejde o to, aby se děti podílely na rozhodování o zásadních otázkách rodiny (takový pocit zodpovědnosti by ještě nebyly schopny unést). Jde spíše o zavedení jakési tradice, aby věděly, že mají a budou mít prostor vyjádřit své názory - což bude možná nabývat na významu s tím, jak děti porostou a budou dospívat. Osvědčilo se mi zavádět tyto rodinné zvyky včas - dříve, než může být pozdě. Tak to bylo třeba i s domácími pracemi. Ještě dokud děti doma radostně pomáhaly, začala jsem jim kreslit denně jeden „domácí úkol“. Děti, když viděly, že začínám kreslit dvě hlavičky—jednu holčičia druhou klučíci, netrpělivě čekaly, jaký dostanou dnes úkol: zalít květiny, umýt umyvadlo, uklidit botník, ořezat pastelky v šuplíku, umýt dřevěné schody, vytřít koupelnu, později jít s košem, do krámu pro chleba... (vždy je jedním okem sleduji připravena pomoci). Později dostávaly za úkol také společně uvařit jednoduchou večeři (protože mi odmalička pomáhaly v kuchyni, není to pro ně žádný

problém). V sobotu, když máme úklidový den, dostávají tři domácí práce. Někdy chtějí další - a další - až jim musím říkat: „Ne, ne, dnes už žádný úkol nedostanete. Nemůžete jen pracovat, také někdy musíte odpočívat a hrát si!“ Jindy (velmi ojediněle) se jim do práce nechce, tak to já říkám: „Každý v rodině má své úkoly a povinnosti. Táta chodí do práce, já chodím pro vás do školky a školy, vařím, žehlím, uklízím... Tak co kdybych si teď lehla na kanape a dnes neuvařila večeři, zítra snídaní, nepřipravila svačinu do školy. . Víš co, udělej si svůj úkol a pak budeš mít celé odpoledne volno.“ - A oni už se těší na to „volno“. S těmito malými dětskými „povinnostmi“ jsme začali, když byla dcera předškoláčka. Zvykala si, že v životě není jen zábava a hra, ale i povinnosti. Tento zvyk jí pak ve škole pomohl plnit školní povinnosti, a tento rok jí přibyly další - denní hra na housle a léčebná eurytmie. Malé denní povinnosti posilují v dětech vůli. Ideální je, když smysl pro povinnost vidí u svých rodičů, což znamená pro mne a manžela velkou sebekázeň...

Je třeba, aby na rodinné radě nechyběl humor a pohoda. A tak když jsme se tu tak sešli, můžeme si zahrát nějakou společnou hru, prohlížet si fotky a nebo společně malovat či muzicírovat. Můžeme také vyprávět vtipy či naopak nějaké zajímavé příběhy...

Také chystáme začít psát rodinnou kroniku, do které se mohou zaznamenávat významné rodinné okamžiky a společné zážitky (společné výlety, putování, prázdninové či nedělní společné zážitky, slavnosti, roční svátky ...), malovat obrázky, vlepovat pohledy... Myslím, že bude lepší, když se vedení kroniky ujmou děti a dospělí jim mohou být nápomocni. Dcera už se naučila psát, tak nic nebrání vedení rodinné kroniky doma navrhnout. Myslím, že takové včas zavedené rituály mohou posílit a podržet rodinu v době nepohody a případných rodinných krizí.

Setkávání já s já

Rodinná setkávání jsou určitě prospěšná i zábavná. Je ale třeba také si občas udělat čas pro chvíle ve dvou, aby se měly možnost setkat duše dvou bytostí. Máme doma zavedené dámské a pánské jízdy. Vezmeme si s dcerou kabelky a vyrazíme na dámskou jízdu - třeba na lodičky na Vltavu, cestou si v Botanicu koupíme voňavé mýdlo, stavíme se na zmrzlinovém poháru. Jindy vylezeme na Staroměstskou radnici a rozhlížíme se po střechách pražských domů, zajdeme na Karlův most a posloucháme pouliční umělce, koupíme si krásný dřevěný šperk na krk, na Kampě nakrmíme labutě a pak si zajdeme do čajovny či pizzerie. Nebo spolu vyrazíme na koncert. Také jsme byly samy parníkem v ZOO či na břevnovském posvícení, kde jsme jezdily na řetízovém kolotoči a dávaly si cukrovou vatu... Užíváme si ty chvíle ve dvou. Chlapi zase spolu doma kutí, stavějí model lodi či hradu, pouštějí si v pokoji vláčky či vyrazí na kole k libockému rybníčku pouštět lod'ku... Jindy zajdou do muzea historických tramvají nebo do Technického muzea. Také spolu byli sami v Rudolfinu na dopoledním sobotním koncertě (vzali si bílé košile a motýlky).

A občas si udělám s jedním z dětí Naši hodinku. Zavřeme se někam, kde nás nikdo nesmí rušit, a povídáme si o životě. Dítě tu dovede otevřít svou duši a vyslovit otázky, na které těžko samo hledá odpovědi. A já se musím modlit, abych uměla odpovědět pravdivě. Odpovědi na otázky hledat v srdci ane v hlavě. Jedněma očima hledět na dítě a druhýma nato, co přichází shůry. Někdy se sama divím, kde se to vzalo.

Tak třeba loni se mě dcera trochu rozpačitě ptala, Jak je to s tím Ježíškem. Že Ája od nich ze třídy říkala, že k nim žádný Ježíšek nechodí a že dárky dávají rodiče. Ano, odpověděla jsem po chvíli, Ája může mít pravdu. Opravdu k nim Ježíšek nemusí chodit. Copak my chodíme na návštěvu někam, kam nás nepozvali? Tak jako každý večer zveme k sobě svého anděla, zveme k nám domů před každými Vánoce Ježíška. Náš anděl i Ježíšek vždycky trpělivě čeká, až ho pozveme. A to, že dárky dávají dětem rodiče, to je také pravda. My jsme se také letos s tatínkem dohodli, že vám pod stromeček přidáme pár dárků, protože vás máme

moc rádi a chceme vám také udělat radost. Možná, že nám Ježíšek ve snu pošeptá, co by vám udělalo největší radost... A ten rok naše děti poprvé připravily vánoční dárky i pro nás.